

Dublin

Marijana Hameršak, Teodora Jovanović

Prva asocijacija na Dublin za mnoge je grad u Irskoj, ali ne nužno i za tražitelje azila, humanitarne radnike, borce za ljudska prava i druge aktivne u području azila. Oni Dublinom nazivaju deportacije, eufemistički nazvane dablinske transfere, iz jedne države članice Europske unije u drugu. Naziv dolazi od Dublinske konvencije, dogovora država Europske unije o raspodjeli nadležnosti za postupke azila potpisanog u Dublinu 1990. godine. Ova konvencija, koja je stupila na snagu 1997. godine, zamijenjena je Dublinskom uredbom usvojenom 2003. poznatom i kao Dublin II koja je 2013. godine zamijenjena novom Dublinskom uredbom, koja nosi naziv Dublin III i za koju se već danas zna da nije posljednja. Nadležnost za postupke azila, prema Dublinu, je na državi članici u koju je tražitelj azila prvu ušao, što znači da je odgovornost za one koji u Europsku uniju dolaze kopnenim i morskim putevima isključivo na državama koje se nalaze na vanjskim granicama EU. Ukoliko osoba zatraži azil u državi koja nije država prvog ulaska (npr. Njemačkoj ili Austriji), ona prema Dublinu može biti **prisilno**, nedobrovoljno vraćena u državu prvog ulaska ili pretpostavljenog prvog ulaska (npr. Hrvatsku), što otvara mogućnost dablinskog vraćanja u zemlju u kojoj osoba nikada nije bila, a za što smo saznali primjere tijekom terenskog istraživanja.

Odbačena dablinska dokumentacija, Rigonce, Slovenija, 30. 9. 2023. Foto: Marijana Hameršak

Dublinska uredba jedan je od pet legislativnih stupova zajedničkog europskog sustava azila (CEAS) te zajedno s Eurodacom, EU bazom otisaka prstiju tražitelja azila ili, kako se još nazova, EU digitalnom granicom (Kuster i Tsianos 2016), čini njegovu okosnicu (Kasperek 2016: 62). Od kad je uredba o Eurodacu stupila na snagu 2015. godine, nacionalne policije i Europol dobile su dozvolu da koriste Eurodac biometrijsku bazu otisaka prstiju kako bi spriječili, otkrili ili istražili teroristička djela ili druge kriminalne aktivnosti (Vavoula 2015: 252), čime se tražitelji azila označavaju kao potencijalni kriminalci ili teroristi. Ovakva pretpostavka nadovezuje se na druge pretpostavke koje promatraju tražitelje azila kao ljude koji se lažno predstavljaju ili koji na neki način žele iskoristiti sistem međunarodne zaštite. Dublin nominalno sprečava zloupotrebe azilnog sustava, a ustvari sprečava izbor mjesta utočišta, koji tražitelji azila donose na osnovi srodničkih i prijateljskih veza, informacija o mogućnostima regulacije statusa, radnim uvjetima, pristupu zdravstvu i drugom. Izbor zemlje destinacije u dablinskom se okviru redefinira kao iskorištavanje, odnosno zloupotreba azilnog sistema, pejorativno nazvanih kupovinom azila, odnosno asylum shopping. Zamišljen, dakle, kao mehanizam sprječavanja, mehanički shvaćenih, sekundarnih kretanja, Dublin, upravo suprotno, proizvodi hipermobilnost potencijalnih ili nekadašnjih tražitelja azila i izbjeglica „zarobljenih u tranzitu“ (Picozza 2017a: 239), odnosno „živote u tranzitu“ (Fontanari 2018). Od brojnih primjera ovdje izdvajamo dablinske deportacije iz Švicarske u Hrvatsku u 2023. godini u kojoj je, kako su to formulirali švicarski aktivisti koje smo kontaktirali, „do kraja kolovoza 157 osoba prebačeno u Hrvatsku, mnoge od njih obitelji. Sve obitelji koje znamo, napustile su Hrvatsku vrlo kratko nakon te su se vratile u Švicarsku ili otišle u neku drugu zemlju“.

Fokus Dublina na zemljama ruba ishodi iz toga što je on nadogradnja Schengena, sustava otvorenih unutarnjih granica Europe sa strogo kontroliranim vanjskim granicama. Ta se povijesna veza Dublina i Schengena danas prepoznaje i u tome da su četiri ne-EU države uključene u Schengen, Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska, također uključene u Dublin. Povezivanjem nadležnosti za azil s geografskim položajem države članice oblikuju se specifične moralne i političke geografije unutar EU. Dublin se, kao i Schengen, može razumjeti kao instrument interne eksternalizacije ili prebacivanja aktivnosti kontrole granica država centra na države ruba Europske unije (Cobarrubias et al. 2023: 7). Obaveza provođenja azilnog postupka trebala bi države ruba EU „motivirati“ na strožu kontrolu granica. Okolnost da se to ne dešava ili da se, barem sudeći prema broju uspješnih prelazaka, očito ne dešava u očekivanoj mjeri i s očekivanim rezultatima, rezultira još jednom rundom prebacivanja Sjevera Jugu, kao i Zapada Istoku za nesposobnost, nezainteresiranost, neučinkovitost i slično (usp. Rozakou 2017: 44).

Države unatoč prijatni velikog broja dablinskih deportacija i zahtjeva za azil, u nekoj vrsti, kako ga Bernd Kasperek (2016) naziva, „prešutnog“ dogovora ili mimikrijskog odnosa prema migrantskim kretanjima, na različite načine ignoriraju, toleriraju, pa i facilitiraju tranzit. Takvo stanje se nastoji revidirati izmjenama i nadogradnjama ionako kompleksnog i opsežnog dablinskog legislativnog okvira, kao i dogovorima oko programa „raspodjele tereta“ poput **preseljenja** ili definiranja iznosa novčanih kompenzacija za one države koje u tim programima ne žele sudjelovati, kako se to predviđa u okviru pregovora o finalnom obliku *Novog pakta o migracijama i azilu*. Dublin, kao i ove mjere, razotkriva „eurocentrično shvaćanje izbjeglica i tražitelja azila kao objekata kontrole i/ili dobrotvornih intervencija“, prema kome ih njihov pretpostavljeni identitet žrtve i manjak agencnosti ometa u mogućnosti donošenja autonomnih odluka, poput one da odaberu državu utočišta (Picozza 2017b: 84). Takva, eurocentrična shvaćanja, prema nekim autorima (Juss 2013: 310), imaju svoje paralele s upravljanjem stanovništvom u nekadašnjim kolonijama iz kojih danas dolazi većina tražitelja azila. Kako naglašava Kasperek, iz perspektive režima migracija Dublin se ne svodi na sprječavanje ili povratnu mobilnost, nego na obespravljanje migrantske populacije i društvenu praksu isključujućeg uključivanja (Kasperek 2016: 68).

Iz te se perspektive Dublin prepoznaje kao prostorna metonimija, sinonim za uzimanje i brisanje **otisaka prstiju**, za cikluse i godine čekanja, skrivanja, bježanja, razdvojenosti od obitelji, deportacija samo nekih članova obitelji, nakon dozvoljenog roka, praznim i punim avionima baš za tu namjenu ili redovnim linijama. Drugim riječima, Dublin je pravna ograda, administrativni zid između država centra i periferije. To su potvrde, odluke, žalbe i odgovori, hrpe dokumenata sakupljenih tijekom godina u osobne dosijee koji svojom debljinom svjedoče o beskonačnim labirintima dablinske administracije. U širem smislu, Dublin je metafora za proizvodnju ilegalnosti, deportabilnosti i izbjeglištva unutar Europske unije. Dublin rezultira prisilnim kretanjima unutar Europe, zbog čega se može reći da proizvodi unutareuropske izbjeglice, definiramo li izbjeglice kao prisilno izmještene osobe (usp. De Genova, Garelli i Tazzioli 2018: 246). Dublin je zakonski okvir koji tražitelje azila drži u stalnoj neizvjesnosti prepleta zakonitosti i nezakonitosti, dolazaka i odlazaka, prijatni deportacijama, vraćanja i bježanja.

U osnovi Dublina je ideja sigurne treće zemlje, u smislu države koja nije ni zemlja porijekla, ni zemlja u kojoj je se osoba trenutno nalazi, nego zemlja iz koje je do nje netko došao (Collinson 1996). U tu „sigurnu“ državu bi, prema Dublinu, trebalo vratiti tražitelja azila koji je kroz nju ušao u EU. No sve europske države nisu apsolutno sigurne, odnosno u svakom smislu, ni za sve ljude. Pojam sigurne treće države stoga se prepoznaje kao pravna fikcija (Juss 2013: 212), kao što su to i dvije temeljne postavke Dublina koje se navode u literaturi (usp. Picozza 2017a: 234). Prva da sve države potpisnice imaju jednake standarde zaštite i općenito jednaki standard i druga da se u svaku od njih može fizički jednako nezakonito ući, pa da i distribucija azilnog opterećenja može biti jednaka. Asimetrije u moći, interesima i sredstvima, kada se govori o sustavu azila, manifestiraju se kroz razlike u uvjetima prihvata, broju odobrenih zaštita, broju deportacija, tržištu rada, uređenosti zdravstvenog i obrazovnog sustava, kao i zainteresiranosti država za sam prihvat.

Sve bi zemlje trebale unositi otiske u Eurodac, kao što bi i svi tražitelji azila trebali azil zatražiti u prvoj zemlji ulaska, i pritom ostaviti otiske. Tim se imperativima u praksi na različite načine opiru i potencijalni tražitelji azila. Tako većina država koje su tijekom **dugog migracijskog ljeta** bile na tranzitnoj ruti nije registrirala tražitelje azila, ili barem to nije radila dosljedno i prema pravilima (Rozakou 2017). Države na vanjskoj granici ponekad su sklonije toleriranju tranzita, nego provedbi zahtjeva za azil, čime se u praksi subvertira Dublin. Iz mora tek spašeni brodolomci koji po dolasku na Lampedusu kolektivno odbijaju davanje otisaka prstiju, spaljujući ili na druge načine uništavajući jagodice, ili ljudi na **balkanskoj ruti**, koji ni pod cijenu još jedne noći prospavane na otvorenom, pa i **pušbeka**, ne žele zatražiti azil, također su primjeri otpora Dublinu. Brojni su primjeri kolektivnog organiziranja tražitelja azila kojima prijeti Dublin. Najpoznatiji su vjerojatno organiziranja u Njemačkoj (npr. Lampedusa u Hamburgu), a odnedavno se i u Švicarskoj i Sloveniji kontinuirano prosvjeduje protiv dablinskih deportacija u Hrvatsku. Osim praksom, prikriveno i javno na ulici, Dublin se već više od desetljeća kontinuirano osporava i na sudovima diljem Europe, u pravilu s fokusom na manjkavosti u pojedinim zemljama, počevši od Grčke za koju je suspendiran 2011. godine nakon presude Europskog suda za ljudska prava (M. S. S. v. Belgium and Greece) da bi 2016. godine u skladu s općim urušavanjem standarda zaštite Europska komisija preporučila deaktivaciju supenzije. Niz europskih sudova, od Njemačke do Švicarske, osporio je dablinske povratke u Hrvatsku zbog opasnosti od kolektivnog protjerivanja (pušbekova).

Još dok je **balkanski koridor** bio aktivan, zapadnoeuropske države, prije svega Njemačka, Austrija i Švicarska provodile su sporadične dablinske deportacije u Hrvatsku. U 2016. godini te će deportacije postati toliko masovne da su nazivane obrnutom balkanskom rutom (usp. i **kontrakoridor**). Među tisućama koji su te godine čekali na dablinsku deportaciju u Hrvatsku bio je i Ahmad Shamieh iz okolice Damaska. On se poput tolikih drugih našao u *beskonačnim pravnim i političkim labirintima deportabilnosti* (Zorn 2021: 5). Ahmad je boravio u različitim zemljama, stalno u kretanju naprijed-nazad. U Sloveniji je zatražio azil, a kao odgovor na zahtjev za azil, stigao mu je Dublin. Hrvatska, a ne Slovenija, bila je odgovorna za njegov zahtjev. Uslijedile su žalbe na različitim sudovima, kao i prosvjedne akcije. Ahmad na kraju nije bio deportiran u Hrvatsku. Kako zaključuje Jelka Zorn u članku u kojem opisuje i interpretira Ahmadovu antidablinsku borbu, ako je deportacija mjesto izvedbe suvereniteta, borba protiv deportacije je borba protiv sirove moći države. Za takvu je borbu nužno imati prostore “definirane praksama autonomije, solidarnosti i slobode koje nikada nisu dane kao osnovna prava, već su uvijek izborne” (2021: 12).

Za borbu su potrebni prostori i zajednice. Ahmad Shamieh i drugi tražitelji azila mobiliziraju zajednice i konstituiraju se kao politički subjekti u borbi za svoja prava unatoč tome što nemaju status, ni osnovna prava.

30. 11. 2023. Nadopunjeno 26. 3. 2024.

Literatura

Cobarrubias, Sebastian, Paolo Cuttitta, Maribel Casas-Cortés, Martin Lemberg-Pedersen, Nora El Qadim, Beste İşleyen, Shoshana Fine, Caterina Giusa i Charles Heller. 2023. „Interventions on the Concept of Externalisation in Migration and Border Studies“. *Political Geography* 105: 102911.

Collinson, Sarah. 1996. "Visa Requirements, Carrier Sanctions, 'Safe Third Countries' and 'Readmission'. The Development of an Asylum 'Buffer Zone' in Europe". *Transactions of the Institute of British Geographers* 21/1: 76-90.

De Genova, Nicholas, Glenda Garelli i Martina Tazzioli. 2018. "Autonomy of Asylum? The Autonomy of Migration Undoing the Refugee Crisis Script". *The South Atlantic Quarterly* 117: 239-265.

Fontanari, Elena. 2018. *Lives in Transit. An Ethnographic Study of Refugees' Subjectivity across European Borders*. London and New York: Routledge.

Juss, Satvinder S. 2013. "The Post-Colonial Refugee, Dublin II, and the End of Non-Refoulement". *International Journal on Minority and Group Rights* 20: 307-335.

Kasperek, Bernd. 2016. "Complementing Schengen. The Dublin System and the European Border and Migration Regime". U *Migration Policy and Practice. Migration, Diasporas and Citizenship*. Harald Bauder i Christian Matheis, ur. Palgrave Macmillan: New York, 59-78.

Kuster, Brigitta i Tsianos, Vasilis. 2016. „How to Liquefy a Body on the Move: Eurodac and the Making of the European Digital Border“. U *EU Borders and Shifting Internal Security. Technology, Externalization and Accountability*. Raphael Bossong i Helena Carrapico, ur. Cham: Springer, 45-63.

Picozza, Fiorenza. 2017a. „Dubliners. Unthinking Displacement, Illegality, and Refugeeeness within Europe's Geographies of Asylum“. U *The Borders of "Europe". Autonomy of Migration, Tactics of Bordering*. Nicholas De Genova, ur. Durham: Duke University Press, 233-254.

Picozza, Fiorenza. 2017b. "Dublin on the Move. Transit and Mobility across Europe's Geographies of Asylum". *movements. Journal for Critical Migration and Border Regime Studies* 3/1: 71-88.

Rozakou, Katerina. 2017. „Nonrecording the "European refugee crisis" in Greece. Navigating through Irregular Bureaucracy". *Focaal* 77: 36-49.

Vavoula, Niovi. 2015. „The Recast Eurodac Regulation: Are Asylum Seekers Treated as Suspected Criminals?“. U *Seeking Asylum in the European Union. Selected Protection Issues Raised by the Second Phase of the Common European Asylum System*. Céline Bauloz, Meltem Ineli-Ciger, Sarah Singer i Vladislava Stoyanova ur. Leiden: Brill, 247-275.

Zorn, Jelka. 2021. "The Case of Ahmad Shamieh's Campaign against Dublin Deportation: Embodiment of Political Violence and Community Care". *Social Sciences* 10/5: 154.